

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства
імені Костянтина Нємця

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

В.о. декана факультету геології,
географії, рекреації і туризму
Катерина КРАВЧЕНКО

” *српавс* ” 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ФАХОВА (ПЕДАГОГІЧНА) ПРАКТИКА

рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський)</u>
галузь знань	<u>01.Освіта</u>
спеціальність	<u>014.07. Середня освіта (Географія)</u>
освітня програма	<u>«Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»</u>
вид дисципліни	<u>за вибором</u>
факультет	<u>геології, географії, рекреації і туризму</u>

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«27» серпня 2025 року, протокол № 12

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Наталія ГУССЕВА, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіонознавства імені Костянтина Немця

Протокол № 11 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Людмила НЕМЕЦЬ
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»

Гарант освітньо-професійної програми

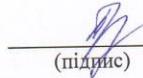
(підпис)

Наталія ГУССЕВА
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «27» серпня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Юлія ПРАСУЛ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма фахової (педагогічної) практики складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.07. Середня освіта (Географія) освітньою програмою «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота» та Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (протокол Вченої ради університету № 7 від 11. 04. 2022 р., наказ ректора № 0213-1/136 від 22. 04. 2022 р.).

Практика є обов'язковим компонентом програми підготовки фахівців із вищою освітою. Практика студентів передбачає безперервність та послідовність її проведення у разі одержання необхідного обсягу практичних знань і умінь відповідно до Тимчасового стандарту вищої освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за спеціальністю 014.07. Середня освіта (Географія) для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

1. Опис практики

1. Опис фахової (педагогічної) практики з географії, економіки та краєзнавчо-туристичної роботи

1.1. Характеристики практики

1.1.1. Місце практики в структурі основної освітньої програми і область застосування програми фахової (педагогічної) практики

Фахова (педагогічна) практика з одержання професійних навичок належить до дисциплін за вибором (цикл професійної підготовки) та є важливим елементом в структурі основної освітньо-професійної програми підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 014.07. Середня освіта (Географія) освітньою програмою «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота». Програма практики визначає її зміст, обсяг і порядок проходження студентами денної та заочної форм навчання.

1.1.2. Форми проведення фахової (педагогічної) практики

Фахова (педагогічна) практика являє собою вид навчальних занять, орієнтованих на професійно-практичну підготовку майбутніх фахівців, що навчаються, шляхом: особистої участі студента в діяльності установ і організацій різних форм власності; виконання індивідуальних завдань.

1.1.3. Вимоги до баз фахової (педагогічної) практики

У якості бази фахової (педагогічної) практики виступають у першу чергу **заклади загальної середньої освіти I-III ступенів**, а також заклади вищої освіти I-II рівнів акредитації, заклади позашкільної і неперервної освіти, заклади у галузі управління освітою, інші установи, профіль роботи яких збігається з фахом і з якими укладено договір про проведення фахової (педагогічної) практики. За умови неможливості проходження практики на базі зазначених установ (суворі карантинні обмеження, правовий режим воєнного стану тощо), студент прикріплюється до кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

1.2. Мета практики – закріплення знань, одержаних у процесі вивчення загальних та спеціальних навчальних дисциплін першого року навчання у магістратурі, оволодіння новими сучасними методами, формами організації та засобами педагогічної діяльності; засвоєння і закріплення фахових професійних умінь та навичок проведення шкільної (класної та позакласної) або позашкільної роботи географічного, економічного або краєзнавчо-туристичного напрямів у школах та в інших загальноосвітніх закладах.

1.3. Основні завдання практики:

- ознайомлення з діяльністю бази практики (зкладами освіти – середньої, позашкільної, неперервної тощо), її структурою та напрямками діяльності;
- закріплення студентами отриманих знань, умінь та навичок, формування професійних компетентностей учителя-географа, економа, фахівця з краєзнавства і туризму;
- розвиток у студентів-практикантів інтересу до педагогічної роботи та методики проведення шкільної (класної та позакласної) або позашкільної роботи географічного, економічного або краєзнавчо-туристичного напрямів;
- формування психолого-педагогічної готовності до роботи з учнями з використанням сучасних освітніх технологій, методів і прийомів краєзнавчо-туристичної діяльності;
- знайомство з конкретними умовами сучасної професійної педагогічної діяльності у закладах освіти – середньої, позашкільної, неперервної тощо;
- вивчення передового педагогічного досвіду та його використання у професійній діяльності;
- формування педагогічних здібностей на основі досвіду педагогічної практики та формування навичок самоосвіти і самовдосконалення;
- виконання студентом-практикантом покладених на нього посадових обов'язків з метою закріплення професійних компетентностей.

1.4. Кількість кредитів – 5.

1.5. Загальна кількість годин – 150.

1.6. Характеристика практики	
Дисципліна за вибором	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
3-й	3-й

1.6. Перелік компетентностей, що формує фахова туристична практика

Загальні компетентності:

ЗК03. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, бути сучасно освіченим, усвідомлювати і оволодівати можливістю навчання впродовж життя.

ЗК05. Навички використання основних способів і засобів міжособистісної комунікації, стилів мовлення, практичний досвід комунікації державною та іноземною мовами в галузі географічної освіти; вміння постійно збагачувати власне мовлення.

ЗК06. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК10. Уміння виробляти власну стратегію і тактику професійної поведінки, діяльності з урахуванням інтересів колективу.

Спеціальні (фахові) компетентності, спільні для спеціальності 014 Середня освіта:

СК01. Здатність переносити систему наукових знань у практичну діяльність та площину навчального предмету / процесу, здійснювати структурування навчального матеріалу.

СК02. Здатність проектувати та організувати освітній процес, підбирати та реалізовувати форми, методи і засоби навчання, що спрямовані на розвиток здібностей учнів на основі психолого-педагогічної характеристики класу.

СК03. Здатність вивчати психологічні особливості засвоєння учнями навчальної інформації з метою діагностики, прогнозу ефективності та корекції освітньо-виховного процесу у закладах середньої освіти.

СК05. Формування позитивної пізнавальної мотивації дитини до саморозвитку і навчання.

СК07. Здатність реалізувати профорієнтаційну роботу з учнями, що завершують навчання за циклом повної загальної середньої освіти, проектувати й здійснювати позакласну роботу з предмету.

СК08. Усвідомлення суспільної значущості своєї педагогічної діяльності та відповідальності, здатність здійснювати професійну саморегуляцію, а також продовжувати навчання та вдосконалення своїх знань й умінь із значним ступенем автономії.

СК09. Здатність до комунікації зі спільнотами, уміння організувати комунікацію учнів, створювати рівноправне, справедливе освітнє середовище, здатність аргументовано переконувати колег у правильності пропонуваного рішення, вміння донести до інших свою позицію.

Спеціальні (предметні) компетентності:

ПК03. Здатність застосовувати професійні знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

ПК05. Здатність застосовувати основні методи географічних досліджень, загальнонаукові методи, методи і методики професійної педагогіки, психології, методики навчання географії у профільній школі.

ПК07. Здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у

позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю.

ПК10. Здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів загальних і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків географії відповідно до вимог державного стандарту.

ПК11. Здатність організовувати та проводити краєзнавчо-туристичну діяльність.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує фахова туристична практика:

Результати навчання, спільні для спеціальності 014. Середня освіта:

ПР01. Володіє основами професійної культури при підготовці та редагуванні текстів державною мовою з предметної спеціальності, знаннями про ведення ділової документації у різних типах закладів середньої та позашкільної освіти.

ПР03. Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівні повної загальної середньої освіти, профільної освіти).

ПР05. Ефективно застосовує професійні знання в практичній педагогічній діяльності при вирішенні навчальних, виховних та науково-методичних завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, конкретних психолого-педагогічних ситуацій.

ПР06. Має навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності і обдуманого вибору шляхів їх вирішення, здатний нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності.

ПР07. Уміє застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності, застосовувати державну та іноземну мови у професійній діяльності.

ПР09. Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній туристичній краєзнавчій роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху.

ПР12. Володіє знаннями про організацію, управління, нормативно-правове забезпечення, соціально-економічні та культурні умови діяльності в освітніх установах.

Програмні результати навчання:

ПР20. Знає і вміє залучати інноваційні концепції, методики та тенденції вітчизняної та зарубіжної теорії навчання географії.

ПР22. Самостійно здійснює фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої та туристичної роботи.

ПР25. Дотримується сам (зокрема під час практик) та формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю.

ПР26. Творчо застосовує сучасні методики і технології, різноманітні методи та форми прогресивного навчання, інноваційні прийоми навчання в освітніх закладах різного типу, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної

природничо-наукової картини світу.

ПР29. Здійснює організацію краєзнавчо-туристичної роботи в освітніх закладах різного типу.

1.8. Пререквізити: успішне опанування обов'язковими навчальними дисциплінами «Педагогічний менеджмент», «Зарубіжні освітні технології та системи», «Професійна психологія», «Педагогіка вищої та профільної середньої школи», «Методика викладання географії та економіки в профільній середній школі», «Географічне країнознавство», проходження науково-педагогічної та виробничої (педагогічної) практики, а також успішне опанування двома вибірковими дисциплінами серед наступних: «Туристсько-рекреаційні ресурси світу», «Туристські ресурси світу», «Світовий ринок туристичних послуг та організація дозвілля», «Регіоназнавство та краєзнавство», «Практикум: Планування екскурсійних маршрутів», «Організація краєзнавчої роботи та екскурсійна діяльність», «Management of tourist and recreational activities (Управління туристсько-рекреаційною діяльністю)».

2. Зміст та організація фахової (педагогічної) практики

Зміст фахової (педагогічної) практики студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти визначається її метою. З одного боку, він передбачає збір фактичного матеріалу і проведення досліджень, необхідних для підготовки кваліфікаційної роботи магістра, з іншого – включає в себе сукупність робіт, які необхідно виконати на робочому місці конкретної бази практики з метою підвищення професійно-кваліфікаційного рівня практиканта.

При проходженні практики студент-практикант зобов'язаний виконувати правила внутрішнього розпорядку установи, суворо дотримуватися трудової дисципліни, приймати участь у громадському житті трудового колективу установи.

Щоденна робота студента-практиканта полягає у збиранні та вивченні інформаційних матеріалів за програмою практики, виконання трудових обов'язків на робочому місці, оформленні документації, заповненні щоденника фахової (педагогічної) практики, який видається студенту на початку практики.

Керівництво фаховою (педагогічною) практикою здійснюється досвідченими викладачами кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і призначеним фахівцем від установи і передбачає консультування з питань педагогічної та науково-педагогічної діяльності, контролювання виконання програми практики та дотримання трудової дисципліни.

Тематичний план фахової (педагогічної) практики

Розділ 1. Підготовчий етап практики

- 1. Вступ.** Ознайомлення з програмою практики. Інструктаж з техніки безпеки. Отримання індивідуальних завдань. Доведення до студентів змісту індивідуальних завдань.

2. Вивчення нормативно-правових документів, які регламентують діяльність учителя в ході освітнього процесу, зокрема: «Закон про освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>) та «Закон про повну загальну середню освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>), Лист МОН 1/16828-25 від 13. 08. 2025 року «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році» (<https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi>), Лист ІМЗО від 18. 07. 2025 р. № 21/08-624 «Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2025/2026 навчальному році» (<https://imzo.gov.ua/2025/08/08/lyst-imzo-vid-18-07-2025-21-08-624-metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-v-zakladakh-zahal-noi-seredn-oi-ta-pozashkil-noi-osvity-u-2025-2026-navchal-nomu-rotsi/>), Концепцію Нової української школи, розпорядження і постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства освіти і науки України тощо.
3. Вивчення світового та вітчизняного педагогічного досвіду, статей у фахових виданнях та тез доповідей конференцій, присвячених методиці проведення шкільної (класної та позакласної) або позашкільної роботи географічного, економічного або краєзнавчо-туристичного напрямів у школах та в інших загальноосвітніх закладах. Складання бібліографічного списку літератури.

Розділ 2. Знайомство з закладом освіти – базою практики

У ході даного етапу практики студент:

1. Знайомиться з діяльністю бази практики (закладу освіти – середньої, позашкільної, неперервної тощо) (*назва, юридична адреса, підпорядкованість, структура, мета та завдання діяльності, статут тощо*). Складає її стислу характеристику.
2. Знайомиться з особливостями навчально-виховної, методичної, масової роботи з географії, економіки, туризму та краєзнавства серед учнівської молоді з фіксацією власних спостережень у щоденнику.

Розділ 3. Виконання обов'язків за фахом, виконання індивідуального завдання

У ході даного етапу практики студент:

1. Виконує посадові обов'язки за фахом.
2. Виконує індивідуальне завдання (*одне на вибір студента, бажано в рамках теми магістерського дослідження*):
 - а) запропонувати та розробити план роботи шкільного географічного, економічного або краєзнавчо-туристичного гуртка (назва, мета і завдання діяльності, для учнів якого віку чи яких класів, періодичність зборів, орієнтовні теми занять, тобто програма гуртка тощо). Розробити план-конспект одного із занять запропонованого гуртка. Провести його. Зробити самоаналіз проведеного заняття;

- б) скласти план проведення тижня географії та розробити план-конспект одного географічного заходу до тижня географії в школі. Провести його. Зробити самоаналіз проведеного заходу;
- в) скласти план проведення дня туризму в школі, присвяченого Всесвітньому дню туризму (27 вересня), та розробити розгорнутий план-конспект краєзнавчо-туристичного заходу до цього дня. Провести його. Зробити самоаналіз проведеного заходу;
- г) розробити освітній квест для учнівської молоді з географії, економіки або краєзнавства і туризму. Обрати тему квесту (історико-краєзнавчу, культурно-географічну, природничу, економічну тощо). Скласти сценарій проведення (завдання для учасників, маршрут, правила). Підготувати карту-схему маршруту та необхідні дидактичні матеріали. За можливістю провести квест. Зробити самоаналіз проведеного заходу;
- д) розробити соціальний/волонтерський проєкт з географії, економіки або краєзнавства і туризму. Обрати напрям (наприклад: «Туризм для всіх», «Відкрий для себе Харківщину», «Доступний туризм для дітей з особливими потребами», «Економіка у повсякденному житті школяра» тощо). Сформулювати мету, завдання та очікувані результати проєкту. Розробити план реалізації з основними етапами та заходами. Підготувати презентаційні матеріали для популяризації проєкту. Презентувати та захистити проєкт;
- е) скласти навчально-методичний комплект (робочий зошит, карти, завдання) для проведення шкільної гри з географії, економіки або краєзнавства і туризму. Розробити тематику та завдання для гри (тестові, практичні, творчі). Підготувати матеріали для роботи учасників (робочі зошити, картки-завдання, карти). Передбачити критерії оцінювання виконаних завдань. За можливістю провести гру. Зробити самоаналіз проведеного заходу.
4. Відвідує заходи інших практикантів та бере участь в їх обговоренні.
- 5 Оформляє звітність.
6. Захищає результати практики на засіданні кафедри у встановленому порядку.

3. Структура фахової (педагогічної) практики

Назви розділів	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		ауд. (дист.)	кам.	інд.	с.р.		ауд. (дист.)	кам.	інд.	с.р.
Розділ 1. Підготовчий етап практики										
Разом за розділом 1	19	4			15	28	2			40
Розділ 2. Ознайомлення з документацією вчителя та класного керівника										
Разом за розділом 2	40	20	20			24	4	20		

Розділ 3. Виконання обов'язків за фахом, виконання індивідуального завдання										
Разом за розділом 3	91	22	24	40	5	100	8	26	40	10
Усього годин	150	46	44	40	20	150	14	46	40	50

4. Теми аудиторної, камеральної та індивідуальної роботи

№ з/п	Назва теми аудиторної роботи	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Установча конференція з фахової (педагогічної) практики	4	2
2	Відвідування навчально-виховних занять / заходів у закладі освіти	10	2
3	Професійне і педагогічне спілкування з учнівською молоддю	10	2
4	Виконання обов'язків на конкретному робочому місці	10	2
5	Проведення занять / заходів, передбачених в індивідуальному завданні	4	2
6	Відвідування занять / заходів, проведених іншими практикантами	4	2
7	Захист результатів практики на засіданні кафедри у встановленому порядку	4	2
Всього		46	14
№ з/п	Назва теми камеральної та індивідуальної роботи	Кількість годин	
1	Ознайомлення з діяльністю бази практики (закладу освіти – середньої, позашкільної, неперервної тощо). Складання її стислої характеристики	10	10
2	Ознайомлення з особливостями навчально-виховної, методичної, масової роботи з географії, економіки, туризму та краєзнавства серед учнівської молоді	10	10
3	Розробка навчально-методичних матеріалів у рамках виконання індивідуального завдання (одного на вибір студента, бажано в рамках теми магістерського дослідження)	40	40
4	Самоаналіз проведеного заняття / заходу	4	6
5	Педагогічний аналіз занять / заходів, проведених іншими практикантами	5	5
6	Формулювання висновків, оформлення звіту, щоденника практики	15	15
Всього		84	86

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1	Ознайомлення з нормативно-правовими документами, які регламентують діяльність учителя в ході освітнього процесу	5	20
2	Вивчення світового та вітчизняного педагогічного досвіду, статей у фахових виданнях та тез доповідей конференцій, присвячених методиці проведення шкільної (класної та позакласної) або позашкільної роботи географічного, економічного або краєзнавчо-туристичного напрямів у школах та в інших загальноосвітніх закладах. Складання бібліографічного списку літератури.	10	20
3	Систематизація зібраної інформації	5	10
Всього		20	50

6. Методи контролю

Підготовка студентами звіту з фахової (педагогічної) практики та захист результатів практики на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця.

Звіт з фахової (педагогічної) практики має включати результати виконання всіх завдань, що передбачені програмою практики:

- щоденник практики;
- характеристика бази практики;
- бібліографічний список літератури, присвяченої методиці проведення шкільної (класної та позакласної) або позашкільної роботи географічного, економічного або краєзнавчо-туристичного напрямів у школах та в інших загальноосвітніх закладах;
- індивідуальне завдання;
- висновки щодо проходження практики.

7. Схема нарахування балів

Вид роботи	За звітну документацію
Кількість балів	100 б.
Розбаловка за видами роботи	Виконання обов'язків за фахом та всіх завдань практики – до 70 б. Оформлення звіту з практики згідно з наданими вимогами – до 15 б. Захист результатів практики на засіданні кафедри – до 15 б. До захисту допускаються студенти, які виконали програму практики, представили звіт згідно з установленою формою

Критерії оцінювання результатів фахової (педагогічної) практики

Виконання обов'язків за фахом та всіх завдань практики	Оформлення звіту з практики згідно з наданими вимогами	Захист результатів практики на засіданні кафедри
70 б.	15 б.	15 б.
оцінка керівника практики від установи-бази практики – до 10 б.	Грамотність оформлення текстового матеріалу – до 5 б.	Якість і повнота розкриття тематики дослідження та результатів практики під час виступу – до 5 б.
оцінка керівника практики від університету – до 60 б.: - теоретико-методичний рівень виконання всіх завдань практики – до 30 б. - практичний рівень виконання всіх завдань практики – до 30 б.	Якість оформлення графічного матеріалу – до 5 б.	Відповідність отриманих висновків до завдань практики – до 3 б.
	Якість оформлення і повнота списку використаних джерел інформації – до 5 б.	Відповіді на запитання студентів та викладачів – до 5 б.
		Участь у дискусії – до 2 б.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для дворівневої шкали оцінювання
50-100	зараховано
1-49	не зараховано

8. Рекомендована література

Основна література:

1. Балягіна І. А., Богорад М. А., Ковальчук Г. О. Методика викладання економіки : навчально-методичний посібник. Київ : КНЕУ, 2006.
2. Грицуленко С. І., Потапова-Сінько Н. Ю., Гарбера К. М. Методика викладання економічних дисциплін : навчальний посібник. Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2012. 224 с.
3. Гурткове заняття: від планування до самоаналізу. Інформаційно-методичний порадник. 2023. Режим доступу : <https://donopdut.org.ua/informaciyno-metodichni-materiali/>
4. Гурток – це нове життя, наповнене цікавою справою до душі. Інформаційно-методичний порадник. 2023. Режим доступу : <https://donopdut.org.ua/informaciyno-metodichni-materiali/>
5. Довідник-глосарій педагога-позашкільника. 2021. Режим доступу : <https://donopdut.org.ua/informaciyno-metodichni-materiali/>
6. Загальна середня освіта. *Інститут модернізації змісту освіти*. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita-2/>

7. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р. Географія. Довідник, тестові завдання. За ред. С. Г. Коберніка. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2020. 888 с.
8. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р. Географія: комплексне видання. Київ : Літера, 2020. 480 с.
9. Кобернік С. Г. Науково-методичні засади географічної освіти в основній школі : монографія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 346 с.
10. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р., Скуратович О. Я. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах: навчально-методичний посібник. За ред. С. Г. Коберніка. Київ : Навчальна книга, 2005. 319 с.
11. Ковальова К. І., Ковальов В. В. Методика викладання економіки в школі : навчальний посібник. Київ : Вид-во Ліра-К, 2012. 184 с.
12. Лаврук М. М. Загальна методика навчання географії: практичні роботи та індивідуальні дослідження студентів : навчальний посібник. Львів, 2023. 144 с.
13. Лаппо В. В. Теорія і методика виховання: навчальний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 384 с.
14. Методика викладання географії. Упорядк. Н. Муніч, В. Серебряй. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2005. 146 с.
15. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання). Харків : ВГ «Основа», 2016. 112 с.
16. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola>
17. Організаційно-екскурсійна діяльність : конспект лекцій. Укладач Т. Л. Повалій. Суми : Сумський державний університет, 2022. 173 с.
18. Позашкільна освіта та виховна робота. *Інститут модернізації змісту освіти*. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/>
19. Слюта А. М. Методика навчання географії : навчально-методичний посібник для студентів ЗВО спеціальності 014 Середня освіта (Географія). Чернігів : Десна Поліграф, 2021. 248 с.
20. Топузов О. М., Самойленко В. М., Вішнікіна Л. П. Загальна методика навчання географії : підручник. Київ : ДНВП «Картографія», 2012. 512 с.
21. Учнівські олімпіади. *Інститут модернізації змісту освіти*. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/zahodi/olimpiadi-turniri-konkursi-dlya-uchniv-znz/>
22. Факультативи. *Інститут модернізації змісту освіти*. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/psycholohichnyj-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/fakul-tatyvy/>

Допоміжна література:

1. ГЕОГРАФІЯ ТА ЕКОНОМІКА В РІДНІЙ ШКОЛІ : науково-методичний журнал. Міністерство освіти і науки України, Держ. інформ.-виробн. підприємство вид-во «Пед. Преса»; редкол.: М. П. Задорожний (голов. ред.) та ін. Київ : Педагогічна преса. Виходить щомісяця з 1996 р. Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=JRN&P21DBN=JRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullweb&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=I=&S21COLORTERMS=0&S21STR=%D0%9615555
2. Довгань Г. Д. Інтерактивні технології на уроках географії. Харків : Вид. група

- «Основа», 2005. 128 с.
3. Експерсійно-туристична та краєзнавча робота з молоддю: навчально-пізнавальна й оздоровча цінність. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик. Уклад.: З. М. Горова, В. В. Косенко. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2012. 236 с.
 4. Заставецька Л. Б. Організація краєзнавчо-туристичної роботи в школі : курс лекцій. Тернопіль : Видавничий центр ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2011. 104 с.
 5. Зеленська Л. І., Троценко О. В. Практикум із туристично-краєзнавчої роботи з географії. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2012. 80 с.
 6. Колотуха О. В., Онищенко Є. В. Методика організації краєзнавчо-туристичної роботи : навчально-методичний комплекс. Кропивницький : ФОП Піскова М. А., 2016. 32 с.
 7. Корнєєв В. П. Форми організації навчання в школі : посібник для вчителя. Кам'янець-Подільський : «Абетка», 2004. 224 с.
 8. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1994. 191 с.
 9. Настільна книга молодого вчителя географії та економіки. Укл. О. М. Саввич. Харків : Ранок, 2010. 256 с.
 10. Нечепоренко Л. С. Педагогічна майстерність : монографія. Харків : Видавничий центр ХНУ, 2009. 276 с.
 11. Обозний В. В. Туристсько-краєзнавча практика у педагогічному вузі. Київ, 2004. 228 с.
 12. Освітні технології : навчально-методичний посібник. За ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 255 с.
 13. Олішевська Ю. А. Туристсько-краєзнавча діяльність і моніторинг географічного середовища : навчально-методичний комплекс. Київ, 2013. 50 с.
 14. Олішевська Ю.А. Шкільне географічне краєзнавство. Навчальний посібник. Київ : «ФОП Кравченко», 2020. 175 с.
 15. Основи краєзнавства : підручник. НАН України, Національна спілка краєзнавців України, за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. Київ, 2021. 376 с.
 16. Поколюдна М. М. Організація експерсійної діяльності : підручник. Харків : Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова, 2017. 180 с.
 17. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство : навчальний посібник. Наук. ред. П. Т. Тронько; МОН України, Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Київ – Кам'янець-Подільський : Кондор, 2010. 240 с.
 18. Психологічний супровід та соціально-педагогічна робота. *Інститут модернізації змісту освіти*. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/psychologichnij-suprovid-ta-sotsialno-pedahohichna-robota/>
 19. Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П., Діброва І. О. Викладання дидактики географії : навчальний посібник. Київ : ДП «Прінт Сервіс», 2016. 240 с.
 20. Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П., Надтока О. Ф., Діброва І. О. Дидактика географії : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2014. 586 с.
 21. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. За ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2004. 191 с.
 22. Топузов О. М. Проблемне навчання географії в школі: теорія і практика: монографія. Київ : Фенікс, 2007. 304 с.

9. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. ГЕОГРАФІЯ 6-9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf>
2. ГЕОГРАФІЯ 10-11 класи. Рівень стандарту. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-10-11-standart.pdf>
3. ГЕОГРАФІЯ 10-11 класи. Профільний рівень. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
4. Всеосвіта. Національна освітня платформа. Режим доступу : <https://vseosvita.ua/>
5. Дія.Освіта. Режим доступу : <https://osvita.diia.gov.ua/>
6. Закон України № 1841-III від 20 червня 2000 року «Про позашкільну освіту» : редакція від 12. 09. 2025 р. *Верховна Рада України*. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>
7. Закон України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року «Про освіту» : редакція від 21. 08. 2025 р. *Верховна Рада України*. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Закон України № 463-IX від 16 січня 2020 року «Про повну загальну середню освіту» : редакція від 21. 08. 2025 р. *Верховна Рада України*. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
9. Інститут модернізації змісту освіти. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/>
10. Інститут педагогіки НАПН України. Режим доступу : <https://undip.org.ua/>
11. Лист ІМЗО від 18. 07. 2025 р. № 21/08-624 «Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2025/2026 навчальному році». *Інститут модернізації змісту освіти*. Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/2025/08/08/lyst-imzo-vid-18-07-2025-21-08-624-metodychni-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-stem-osvity-v-zakladakh-zahal-noi-seredn-oi-ta-pozashkilnoi-osvity-u-2025-2026-navchal-nomu-rotsi/>
12. Лист МОН 1/16828-25 від 13. 08. 2025 року «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році». *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi>
13. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/>
14. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni>

programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuuyutsya-poetapno-z-2022-roku

15. Навчальні програми курсів за вибором факультативів. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-kursiv-za-viborom-fakultativiv>
16. На Урок. Освітній проєкт. Режим доступу : <https://naurok.com.ua/>
17. Наказ МОН України «Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти» від 16 липня 2018 року № 776. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
18. Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном. *OSVITA.UA*. Режим доступу : <https://osvita.ua/>
19. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, затверджена наказом МОН України від 19.02.2021 р. № 235. (зі змінами від 09.08.2024 р.). *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2024/09.08.2024/typova-osvitnya-prohrama-dlya-5-9-klasiv-zzso-1120-vid-09082024.pdf>
20. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня, затверджена наказом МОН України від 20.04.2018 р. № 405. *Міністерство освіти і науки України*. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2>
21. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня, затверджена наказом МОН України від 20.04.2018 р. № 408 [Електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/typovi-programy-2-11/typova-osv-prohr-zzso-iii-stupenya-890.pdf>
22. Центр підтримки цифрового навчання навчального відділу ХНУ імені В. Н. Каразіна. Режим доступу : <https://sites.google.com/karazin.ua/dist-karazin-ua/>